

Олександр ТАЛДИКІН
доцент кафедри загальноправових
дисциплін Дніпропетровського
державного університету внутрішніх
справ (м. Дніпро, Україна),
кандидат юридичних наук, доцент

СУВЕРЕНІТЕТ ДЕРЖАВИ В УМОВАХ МЕРЕЖЕВОГО СУСПІЛЬСТВА: ДЕЯКІ АСПЕКТИ

В умовах розвитку мережевого суспільства, розповсюдження новітніх технологій, віртуалізації суспільного життя, змінюється вплив держави у сфері інформаційної політики, виникають принципово нові форми комунікативних зв'язків, які притаманні нетеократичному суспільству, що у свою чергу становить загрозу інформаційній, а й подекуди фінансовій складовій державного суверенітету.

Автор у попередніх роботах вже звертав увагу на особливості влади мережевого суспільства, зокрема: на *нетократію*, як черговий фактор кризи інституту національної держави [1]; на її характеристику в контексті теорії влади [2-3]; на *криптовалюту*, як фінансовий фактор нетократії та перспективи її легалізації [4-5] тощо.

Разом з тим загострення протиріч між провідними державами світу створює передумови для розповсюдження інформаційної війни, нових форм протиборства в інформаційній сфері. Використання найновіших інформаційних мережевих технологій впливу на свідомість людини, обмеження інформації, дезінформація та маніпулятивний її характер надають підстави для створення реальних та латентних загроз державному суверенітету, що, у свою чергу, робить надзвичайно актуальним питання суверенітету держави в умовах мережевого суспільства.

На наш погляд, враховуючи обсяг даної роботи, варто лише зупинитись на деяких питаннях зазначеної проблематики.

На сьогодні актуальним постає питання правомірності поширення державного суверенітету на мережевий та віртуальний простір, зокрема створення дієвого механізму правової регуляції з урахуванням як норм національного законодавства, так і норм міжнародного права для захисту віртуального простору від негативних зовнішніх інформаційно-психологічних впливів, передусім ворожої пропаганди, інформаційної боротьби та інших засобів інформаційних війн.

Інформаційна складова державного суверенітету повинна охоплювати як внутрішню його складову, так і зовнішню. Сутність внутрішньої складової полягає у необхідності збереження державних інтересів в інформаційному просторі за умов забезпечення прав людини на вільний доступ до інформації та обмін нею, у тому числі й за допомогою мережі Інтернет.

Зовнішня інформаційна складова державного суверенітету являє собою можливість держави незалежно створювати і презентувати інформацію власного політичного курсу, його принципів та засад.

Варто зазначити, що сама інтерпретація поняття «інформаційний суверенітет», як невід'ємної складової суверенітету держави, в сучасних умовах розвитку потребує переосмислення в контексті урахування таких категорій як: «кіберпростір», «віртуальний реальність».

Кіберпростір, який на думку Мітчелл Капор та Джона Перрі Барлоу, характеризується наступними ознаками:

- є частиною інформаційного простору;
- виступає середовищем комунікацій;
- створюється за допомогою сучасних комп'ютерних систем [6].

Ще у 1990 році Д. П. Барлоу підкреслив, що суверенітет над кіберпростором не визначено, що він являє собою ідеальне живильне середовище для злочинців, що швидкість технологій його розвитку набагато перевищує швидкість самого суспільства, що, у свою чергу, призводить до створення підґрунтя для різних конфліктних ситуацій [7].

Саме остання теза про швидкість, і саме той факт, що розвиток кіберпростору та мережевого суспільства є настільки динамічним, що більшість членів суспільства, яка не є відповідними практикуючими фахівцями, не здатна його повною мірою осягнути, видається надзвичайно важливим. У контексті своєчасного забезпечення суспільних відносин, що

виникають в його середовищі нормами правової регуляції, така динаміка породжує більше запитань, ніж відповідей, де головним постає запитання: наскільки своєчасною та ефективною буде правова регуляція даної сфери?

У свою чергу, віртуальна реальність, створювана за допомогою комп'ютерних систем, що забезпечують почуттєве сприйняття ілюзорної дійсності, має такі ознаки:

- достовірність (створює ілюзію істинності реальності);
- інтерактивність (взаємодіє з тією, що її створила);
- компютерність (залежність існування від потужного комп'ютера);
- деталізованість та досліджуваність;
- захопленість;
- правдоподібність;
- взаємозв'язаність (її існування залежить від істинної реальності);
- веб-орієнтованість (побудова віртуальних світів у мережі) [8].

На думку Г. Почепцова, віртуальний простір здатний бути рушійною силою змін усієї соціальної системи, виступати в ролі своєрідної пастки свідомості [9; с.3]. Про істотну потенційну загрозу для національної безпеки держави, її суверенітету наголошує й В. Дзюндзюк. Він акцентує увагу на існуванні так званих «віртуальних держав», що мають майже усі атрибути державності (герб, прапор, уряд, закони тощо), за винятком території. Віртуальні співтовариства, що їх створюють, можуть «непомітно підірвати деякі державні основи», формуючи у їх членів тенденцію «відмови від свого реального громадянства на користь віртуального» [10]. Безумовно, що процеси «розвіртуалізації» таких квазідержавних утворень віртуального світу обумовлять виникнення низки конфліктних ситуацій, передусім в територіальному плані.

Таким чином, питання інформаційної безпеки держави в умовах мережевого суспільства, на нашу думку, повинно бути зосереджено на реалізації двох основних завдань:

по-перше, вирішення низки правових питань, які, на наш погляд, полягають в пошуку правового врегулювання компромісу між всеохоплюючим контролем держави за мережею, встановленням «мережевих кордонів» (що, само по собі, видається абсурдним в контексті забезпечення демократичних прав і свобод) та позицією повного невтручання у мережевий та віртуальний простір, що ґрунтується на так званій «Декларації незалежності кіберпростору»;

по-друге, наявність технічних можливостей на здатність держави контролювати і регулювати потоки мережевої інформації, реалізувати напрацьовані правові норми щодо забезпечення власної інформаційної безпеки в мережевому просторі.

1. Талдикін О. В. Нетократія як черговий фактор кризи інституту національної держави. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2012. № 1. С. 136–149.

2. Талдикін О. В. Нетократія в контексті теорії влади. *Правова система України: сучасний стан та перспективи розвитку*: Матеріали наукового семінару 11 грудня 2012 р. (м. Дніпропетровськ) / Уклад. Куракін О.М., Кучук А. М. Дніпропетровськ: Грані, 2013. С. 31-35.

3. Талдикін О. В. Нетократія в інформаційному суспільстві: спроба класифікації в контексті теорії влади. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2013. №1. С. 45-52.

4. Талдикін О. В. Криптовалюта: перспективи легалізації. *Актуальні питання забезпечення публічного порядку та безпеки в сучасних умовах: вітчизняний досвід та міжнародний досвід*: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Дніпро, 17 листопада 2017 р.). Дніпро : Дніпроп держ. ун-т внутр. справ ; Ліра ЛТД, 2017. С. 140-144.

5. Талдикін О. В. Криптовалюта як фінансовий фактор нетократії *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 29-26.

6. Barlow J.P. A Declaration of the Independence of Cyberspace. URL: <https://www.eff.org/cyberspace-independence> (Last accessed: 30.03.2022).

7. Kapor M., Barlow J.P. Across the electronic frontier. Electronic Frontier Foundation Washington, D.C. July 10, 1990 URL: https://web.archive.org/web/20131004172703/http://w2.eff.org/Misc/Publications/John_Perry_Barlow/HTML/eff.html (Last accessed: 30.03.2022).

8. Woodford C. Virtual reality. Last updated: August 29, 2021. URL: <https://www.explainthatstuff.com/virtualreality.html> (Last accessed: 31.03.2022).

9. Георгій Почепцов. Динаміка віртуального простору в рамках віртуальної війни і революції. *Політичний менеджмент*. 2004. №5 (8) С.3-14.

10. Дзюндзюк В. Б. Віртуальні співтовариства: потенційна загроза для національної безпеки. *Державне будівництво*. 2011. №1. URL : http://scholar.googleusercontent.com/scholar?q=cache:JksLSk1pnM4J:scholar.google.com/&hl=uk&as_sdt=0,5&scioq=віртуальний+простір.